

Vanya

vainya

hij betaalde zijn geloof met de dood

VANYA

Copyright © 1974 by Myrna Grant. All rights reserved
Originally published in English under the title 'Vanya' by
Charisma House, Charisma Media/Charisma House Book Group,
600 Rineheart Road, Lake Mary, FL, 32746, USA
Copyright © 1976 Nederlandse uitgave: Uitgeverij Gideon
Auteur: Myrna Grant
Vertaling: R. van Essen en W. Ensink-Offers
Omslagontwerp: Jan Jaring
Typografie: Iddo Hoekstra
Jaar van uitgave: 1976
8e druk (heruitgave): september 2013

Uitgave: Uitgeverij Gideon, Hoornaar, Nederland

ISBN 978-90-5999-039-5

NUR: 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een databank, of doorgegeven in welke vorm of op welke wijze dan ook – elektronisch, mechanisch, gekopieerd, gescand of op enige andere wijze – behalve voor korte citaten in recensies of artikelen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means – electronic, mechanical, photocopy, recording, scanning, or other – except for brief quotations in critical reviews or articles, without the prior written permission of the publisher.

Met bewondering en dankbaarheid opgedragen aan mijn christenbroeders en – zusters (sommige zitten nu ergens in een Sowjet-gevangenis) die dit boek nooit zullen zien, maar die zoveel riskeerden om het verhaal van Iwan in de Sowjet-Unie en het Westen bekendheid te geven. En aan de jonge Russische soldaat die zichzelf in gevaar bracht door mij ergens in een regenachtig Moskou te ontmoeten en die een klein Nieuw Testament van mij aannam met de woorden: ‘Iets kostbaarders had u mij niet kunnen geven.’

In dit boek is afwisselend sprake van Iwan en Vanya. Het gaat echter steeds om dezelfde persoon. Vanya is namelijk de roepnaam voor Iwan. Dus in de kring van familie en kennissen wordt Iwan aangesproken met 'Vanya'.

Ter introductie van de Nederlandse uitgave

Met mensen die hem persoonlijk hebben gekend, heb ik over hem gesproken. Met Ed bijvoorbeeld, de jonge Afrikaan die in Kerch studeerde, de stad waar Vanya* in militaire dienst was. Tot enkele dagen voor Vanya's dood waren ze samen; zij praatten, baden en bemoedigden elkaar.

Voor Ed is Vanya het symbool van de Russische ziel, die nooit zal buigen voor het beeld dat de atheïsten zo trots hebben opgericht: de mens en zijn zogenaamde wetenschap. Een bewijs ook van de kracht Gods en het vleesgeworden Woord.

Ed vertelde me over Vanya's rotsvaste overtuiging en de kracht om die uit te dragen. Nooit zocht hij naar een compromis. Hij had dat gewoon niet nodig: de waarheid overwint, overal en altijd.

Wegens zijn contact met Vanya – en het diepe inzicht inzake de geestelijke strijd in Rusland dat hij daardoor kreeg – werd Ed het land uitgezet. Vanya zelf moest óók worden weggewerkt. Maar dat kon niet met een uitreisvisum: voor hem lag een andere route open... Daarover gaat dit boek.

Ik heb ook met zijn voorganger gesproken. Weinig geestelijke leiders zullen het voorrecht hebben over één hunner gemeente-

* Vanya is de roepnaam voor Iwan.

leden te kunnen zeggen wat deze man over Vanya vertelde. Al op zestienjarige leeftijd – hij kende de Heer toen nog niet zo lang – sprak hij in de kerk. Hij h ad niet alleen een boodschap, hij was er  een! Radicaal volgde Vanya Jezus en elke gelegenheid greep hij aan om van zijn Heer en Heiland te getuigen. Hij had een intensief gebedsleven. Wat kon de Almachtige anders doen dan die gebeden verhoren en hem een leven van voortdurende antwoorden op gebed, een leven vol wonderen te schenken?

Dat bleef niet onopgemerkt voor de autoriteiten. Vandaag spreekt Vanya nog steeds tot de Russische jeugd. Vele jongeren zijn al tot geloof gekomen door zijn getuigenis tijdens zijn leven. En misschien meer nog door zijn dood. Het boek dat u nu in handen houdt, is ook in Rusland bekend. Niet zo keurig en kleurrijk uitgevoerd, maar het verhaal is hetzelfde.

Dezelfde geheime drukpers waarop duizenden Bijbels en liederenbladen werden gedrukt, werd ook gebruikt voor de productie van Vanya's geschiedenis. Dat was  een van de redenen voor de intensieve jacht die de KGB (Russische geheime politie) op de drukkerij maakte. Resultaat: degenen die de drukkerij bemanden werden gearresteerd. Negen jonge mensen, even toegewijd als Vanya! Ze kregen gevangenisstraffen die varieerden van twee en-half tot vier jaar.

Overal in het land hield de KGB een intensieve speurtocht naar de verboden publicaties over Vanya. De agenten drongen de huizen van gelovigen binnen. In  een geval boekten zij een merkwaardig succes.  een van de KGB'ers vond een boek, opende het en riep verrast uit: 'Ja, hier hebben we iets over Moiseyew. Kijk maar, er staat: 'Eerste boek van Moisew.'

De man had een Bijbel gevonden. Inderdaad staat op  een van de eerste bladzijden: 'Eerste boek van Mozes.' De achtemaam van Vanya en de naam van de schrijver van Genesis zijn in het Russisch vrijwel gelijk.

De Bijbel had een centrale plaats in het leven en handelen van Vanya. Is er één ander boek dat hem zo radicaal kon veranderen en klaarmaken voor de eeuwigheid? En is er één ander boek dan de Bijbel dat het Russische volk, het Nederlandse volk en de gehele wereld zo kan veranderen?

Het Boek van God spreekt ons over Gods schepping. En over de herscheppende kracht van Gods Geest in mensen. Het vertelt ons ook wat atheïsme is: 'De dwaas zegt in zijn hart: er is geen God.' En over Jezus, die door zijn dood en opstanding het recht heeft op wereld-heerschappij. Hij alléén! Het radicaal aanvaarden van die heerschappij brengt consequenties met zich mee. Dit boek gaat over hen die de prijs betaalden voor het volgen van Jezus.

De martelaren. De Vanya's en degenen die nu nog in Rusland zijn, in concentratiekampen. Zij lijdten om de naam van Jezus.

Ik ben diep ontroerd door dit boek. En ik heb me afgevraagd: *als ik zou worden gearresteerd wegens mijn geloof, zou er dan voldoende bewijs tegen mij kunnen worden ingebracht om mij te veroordelen? En om mij tot 'getuige-martelaar' te maken?*

Bij Vanya waren die bewijzen overvloedig aanwezig. Vandaar dit boek. Daarom heeft hij nu het loon. De martelaarskroon.

Met vrees en beven, heel eerbiedig voor God, zou ik mijn naam willen schrijven onder het aanvraagformulier voor die onderscheiding. Hier komt hij dan:

Anne van der Bijl

Iwan Moiseyev
(November 1970)

Iwan in uniform
(Mei 1972)

Voorwoord

Op 16 juli 1972 stierf een jonge soldaat in de Krim. Hij was lid van een baptistenkerk en overleed op gewelddadige wijze. De details over het hoe en waarom worden verteld in dit aangrijpende boek. In het Centrum voor de Studie van Religie en Communisme bevinden zich documenten die de in dit boek verhaalde feiten bevestigen. Vanya stierf onder ongewone omstandigheden, en hierdoor werd de aandacht van duizenden, misschien wel miljoenen mensen overal ter wereld, op de Sowjet-Unie en haar religieus beleid gevestigd. De moord op deze jonge baptist was geen alledaagse gebeurtenis. De gemeenschap van kerken, waartoe hij behoorde, vergelijkt het met de moord op Nikolai Khmara, die in 1964 in een Siberische gevangenis plaatsvond. In de Sowjet-Unie maken jonge baptisten gedichten over deze twee martelaren, die ze tijdens samenkomsten voorlezen om de gelovigen te bemoedigen. Maar al was de dood van Vanya Moiseyew dan een uitzondering, toch werpt deze een schril licht op een situatie die de aandacht van alle christenen en mensen van goede wil over de hele wereld verdient.

Het punt is namelijk, dat de vijandige houding van de Sowjets ten opzichte van het geloof sinds de Bolsjewistische Revolutie niet is veranderd. Hun tactiek bestaat nu uit gewelddadige en onwettige vervolging, dan weer uit de wat subtielere, propagandistische benadering. Maar de Sowjet-leiding heeft nimmer verklaard teruggekomen te zijn op haar uitgesproken voornemen alle religieuze overblijfselen uit te roeien.

Dit militante, atheïstische beleid heeft gevolgen gehad voor alle

kerken in de Sowjet-Unie. In de eerste jaren na 1917 was het de oude gevestigde Orthodoxe kerk, die te lijden had onder de volle kracht van het atheïstische geweld, terwijl de baptisten en andere denominaties een betrekkelijke vrijheid genoten – die ze ten volle benutten. Maar toen Stalin de teugels van de macht steeds steviger in eigen handen nam, duurde het niet lang of alle kerken voelden de koude wind.

Tijdens de terreur van de jaren dertig leden en stierven duizenden christenen en anderen onder Stalins zuiveringen. Tot de Tweede Wereldoorlog opeens verandering in de situatie bracht. Naarmate het land steeds grotere verliezen leed, besepte de regering dat zij de maximale steun van het volk nodig had. Er werd een beroep gedaan op de Russische vaderlandsliefde, en de kerken werden aangemoedigd hun leden op te wekken zich voor de nationale zaak in te zetten. In persoonlijke gesprekken tussen Stalin en bepaalde kerkleiders werden concessies gedaan en dit leidde tot een vermindering van de druk. Het directe gevolg hiervan was een religieuze ervaring die de autoriteiten waarschijnlijk verbaasde.

Maar dit nieuwe beleid duurde niet lang. Toen de ergste crisis voorbij was, keerde het oude patroon van onderdrukking terug. Daarna kwam Chroesjtsjow. Ondanks zijn populaire image dat hij degene was die de druk op het volk verlichtte, was het Chroesjtsjow die een boosaardige campagne tegen het geloof ontketende. Deze duurde van 1959 tot aan zijn val in 1964. Men heeft berekend dat de helft van alle Orthodoxe kerken in het land gesloten werd. Ook de baptisten leden onder deze nieuwe onderdrukking.

Er werden een paar nieuwe verordeningen ingevoerd die, al werden ze door de leidende organen van de baptisten aan de kerken voorgelegd, duidelijk het resultaat waren van de druk die de staat uitoefende. Deze vervelende situatie had in heel het land onder baptisten-gelovigen een felle reactie tot gevolg. Er werd een actiegroep gevormd die ijverde voor het bijeenroepen van een

vergadering waarop de zaken rechtgezet zouden worden. Men kon dit doel niet bereiken, en in 1965 werd de breuk in de gelederen der baptisten een feit.

De hervormingsgroep, die zich in 1965 afscheidde, bestaat tot op de huidige dag, ook al heeft zij volgens de letter der wet geen bestaansrecht. Ze noemt zichzelf de Raad van Kerken van Evangelische Christenen en Baptisten, en Vanya Moiseyew behoorde tot deze groepering. De leiders van deze groepering roepen op tot onvoorwaardelijke trouw aan Christus, tot voortdurende geestelijke vernieuwing, tot evangelieprediking. Ze pleiten ook voor gerechtigheid tegenover Sowjet-gelovigen; ze beroepen zich op de grondwet van de Sowjet-Unie en op de oorspronkelijke verordeningen van Lenin. Men kan hen dus rekenen tot de grotere beweging in de Sowjet-Unie die opkomt voor de rechten van de mens, en waaraan zij veel hebben bijgedragen. Men zou inderdaad kunnen zeggen dat zij pioniers zijn geweest: neem bijvoorbeeld al de activiteiten voor de mensenrechten die de afgelopen jaren de krantenkoppen gehaald hebben. De baptisten waren de eersten die, via een heel goede organisatie, onofficiële documenten konden overleggen, lijsten, en zelfs officiële dagbladen en tijdschriften, waarin verteld wordt over hun leven en hun moeilijkheden. De Baptisten zijn de enige groep in de Sowjet-Unie die officiële lijsten gemaakt heeft van leden die in de gevangenis zitten, die ongelooflijk nauwkeurig gedetailleerde informatie verstrekt, de adressen van honderden werkkampen daarbij inbegrepen. Deze gegevens zijn van onschatbare waarde geweest voor onderzoekers van de moderne Sowjet-samenleving.

Tegen deze achtergrond moeten we de moord van Vanya Moiseyew zien. Het was een wrede daad, die de vrees en woede openbaart van enkele gezaghebbende figuren. Het was tegelijkertijd de manifestatie van een vijandschap die er altijd is en zich ieder ogenblik in een dergelijke gewelddaad kan ontladen. Het is te hopen dat de antigodsdienstige campagnes uit de tijd van Stalin en Chroesjtsjow niet zullen terugkeren. Eén factor om de terugkeer

ervan te voorkomen zou zeker de voortdurende bezorgdheid en positieve actie kunnen zijn van allen die dit boek lezen en zich het lot van de hedendaagse Sowjet-christenen aantrekken.

Michael Bourdeaux

Toenmalig directeur van The Centre for the Studie of Religion and Communism (tegenwoordig het Keston Institute)

Inleiding

Over het plein liep een menigte vakantiegangers, toeristen uit alle delen van de Sowjet-Unie en Oost-Europa, kinderen met verbaasde ogen, studenten en mensen die een dagje uit waren. De spuitende fontein op het plein vormden koele plekken in de Zuid-Russische hitte. Maar in deze menigte haastte zich een doodsbanige man voort; zijn ogen zochten de Amerikaanse vrienden met wie hij een afspraak had.

De avond tevoren had ik in het enige 'bedehuis' gezeten dat zijn stad met een miljoen inwoners rijk was. Daar had ik hem vurig horen preken over de macht van God. Hij had David Livingstone en Dostojewski geciteerd en hen voorbeelden voor de gemeente genoemd – mannen die alles voor hun geloof op het spel hadden gezet.

Nu, nog geen vierentwintig uur later, zat de KGB hem op de hielen, en dat wist hij. Hij raakte helemaal in paniek als hij dacht aan de gevolgen die dit kon hebben voor zijn gezin, zijn kerk, zijn Amerikaanse vrienden – hoewel hij niet meer had gedaan dan heimelijk een afspraak maken na de kerkdienst om elkaar de volgende dag te ontmoeten en wat te praten.

In die angstige momenten op het plein doorleefde ik samen met hem het lijden waardoor het leven van de Sowjet-christen gekenmerkt wordt. Ook ik voelde die paniek. De woorden van de voorganger klonken gejaagd: 'Ik kan niks zeggen; ik word gevolgd – God zegene u – het beste.' Meteen verdween hij weer in de menigte. Waarom? Waarom kwam de geheime politie meteen opdagen als twee Amerikaanse christenen en een Russische voorganger een praatje met elkaar wilden hebben?

Toen ik mij dit afvroeg, wist ik dat er een boek over Iwan geschreven moest worden. Dit is eigenlijk het verhaal van alle gelovigen in de Sowjet-Unie – vriendelijke, nederige burgers met een leven dat een aaneenschakeling is van angst, onzekerheid, voorzichtigheid, opoffering, ongelooflijke moed, uithoudingsvermogen en overwinning.

Het was soms moeilijk in Rusland navraag te doen naar Iwan, want de KGB voerde een felle campagne om de documenten die in dit boek zijn afgedrukt, te vinden en te vernietigen. Gelovigen die het verhaal verder vertelden, werden bedreigd en gearresteerd. Maar ondanks het gevaar was men toch graag bereid te praten. Vaak kregen mannen zowel als vrouwen tranen in de ogen als ze zeiden: *'Verno, Verno.'* – 'Het is waar. Het is waar.' Nergens, waar ik navraag deed naar Iwan, was zijn verhaal onbekend of werd het niet bevestigd.

Een jonge, vrouwelijke scheikundig ingenieur uit Omsk in Siberië vertelde mij over een verplichte politieke bijeenkomst, die in haar fabriek georganiseerd was om de 'valse geruchten' over Iwans dood aan de kaak te stellen en de officiële verklaring bekend te maken.

In de Georgische republiek zat ik met een moeder van middelbare leeftijd op een bank in het park en haar ogen waren rood van het huilen. De afspraak was al een tijdje geleden gemaakt en ondanks haar grote verdriet was ze toch gekomen. Toen zij gisteravond in het bedehuis was, had de geheime politie haar huis doorzocht. Ze zochten naar Moiseyew-documenten, maar hadden niets gevonden. (Een dag ervoor had ze er nog een paar aan anderen doorgespeeld.) Nu hadden ze de weinige religieuze bladen en bijbelgedeelten die ze had, meegenomen. Haar stem beefde toen ze haar verhaal vertelde, en aan het slot barstte ze in snikken uit, terwijl ze steeds de woorden herhaalde: 'Het is vreselijk. Het is vreselijk.'

In West-Europa ontvingen we meer informatie over Iwan, van zijn voormalige jeugdpredikant uit Moldawië. Omdat hij naaste

familie in Duitsland had, had zijn gezin mogen emigreren. Verder was daar ook een gelovige van de kerk van Iwan, die bij zijn begrafenis was geweest. Al deze mensen wilden over het vurige geloof van Iwan vertellen en waar mogelijk hulp verlenen bij het schrijven van dit boek. Als ze hadden gewild had ieder zijn eigen verhaal kunnen vertellen over het leed dat hij zelf had geleden.

De Russische schrijver Aleksandr Solzjenitsyn blijft de aandacht van de wereld vestigen op de onderdrukking van de fundamentele rechten van de mens binnen de Sowjet-Unie. Hij is één van de verschillende bekende woordvoerders van de huidige dissidente beweging in de Sowjet-Unie, een actiegroep van intellectuelen die zo vurig pleit voor vrijheid van denken en expressie, en die het Sowjet-systeem van politieterrorisme openlijk veroordeelt. Terwijl ik dit schrijf, heeft de Sowjet-regering hem uitgewezen naar aanleiding van de publicatie in Parijs van zijn opzienbarende boek *De Goelag Archipel*.

Het is in de vrije wereld minder bekend dat er nog zo'n protestbeweging is in de Sowjet-Unie. Deze is ontstaan binnen de gelederen van de onderdrukte en lijdende evangelische kerken in de hele Sowjet-Unie. Sommige plaatselijke kerken protesteren individueel. Sinds 1964 is er in Moskou een organisatie die heel typerend 'De Raad van Verwanten van Gevangenen' heet. Deze groep vraagt om vrijheid van godsdienst, en protesteert resoluut tegen discriminatie, vervolging, arrestaties en het vermoorden van christenen in de Sowjet-Unie.

In tegenstelling tot Solzjenitsyn geniet de raad geen bescherming in de vorm van internationale publiciteit. Haar leiders worden aanhoudend verbannen of gearresteerd. Nieuwe leiders met eenzelfde dosis moed nemen dan de lege plaatsen in, zodat de activiteiten worden voortgezet.

Op deze raad deden de ouders van Iwan Wasiliewitsj* Moi-

* Voor lezer onbekend met de Russische namen: De middelste naam wordt gemaakt

seyew een beroep voor hulp. Door haar bemoeienissen werd het verhaal over Iwan in het Westen bekend. Mannen, vrouwen en jonge mensen uit deze groep riskeerden hun vrijheid en hun leven om tegen de dood van Iwan te protesteren.

Over de hele wereld raken mensen van goede wil hevig verontwaardigd door het met voeten treden van de fundamentele rechten van de mens in een totalitaire samenleving. Maar dat is niet genoeg. Deze afkeer moet duidelijk gebundeld worden, als een vloedgolf, een luid protest op alle niveaus van de vrije samenleving, ten behoeve van deze machteloze mensen die alsmaar onderdrukt worden.

Het verhaal van Vanya heb ik geschreven, denkende aan de Stem die tegen Johannes op Patmos zei: 'Hetgeen gij ziet, schrijf dat in een boek.' Diezelfde Stem zei ook: 'Weest daders... en niet alleen hoorders.'

Myrna Grant

van de voornaam van de vader met een mannelijke of vrouwelijke uitgang (-witsj of owa). Iwan Wasiliewitsj betekent dus Iwan, zoon van Wasiliy (wat wel lijkt op het bijbelse: David, zoon van Jesse. Ook in het oud-Nederlands kennen we deze vorm: Miehiel Adriaanszoon de Ruyter). Alhoewel het ons misschien wat omslachtig aandoet, noemen de Russen elkaar over het algemeen bij zowel de voornaam als de middelste naam.

DEEL 1
Het verhaal

* De titels van de hoofdstukken zijn vertalingen van Russische spreekwoorden.

1.

Wie vanuit het hart huilt, kan zelfs een blinde tot tranen bewegen*

Joanna Constantinowa wilde maar dat het moment waarop de doodskist zou aankomen nooit aanbrak. Vanaf het ogenblik dat ze op de zeventiende het telegram van het leger had ontvangen, had ze het meest tegen dit moment opgezien. Traag richtte ze haar gezwollen ogen op de plaats in de overvolle huiskamer waar haar man, Wasiliy Trofimowitsj, stond. Een groepje broeders uit het bedehuis stond met diepernstige gezichten, bij hem. Het gezicht van haar man kon ze niet zien, zijn hoofd was diep voorovergebogen en hij staarde naar de geschilderde vloer.

Maar het moment was aangebroken. Buiten kwam de kleine bestelwagen, die Vanya's doodskist van het station had gehaald, knarsend tot stilstand op het met wielsporen doorploegde pad. Door de vitrage, die in de julihitte slap naar beneden hing, zag Joanna het militaire escortevoertuig achter de bestelwagen tot stilstand komen. Drie mannen in het grijze uitgaansuniform van het Sowjet-leger stonden stram naast hun Pobeda toen de doodskist voorzichtig uit de wagen op de schouders van de zwetende slippendragers werd geduwd. Semyon, haar zoon, ging hen voor door het houten hek naar het huis.

Toen Joanna de soldaten zag, viel de vreselijke angst voor wat ze zou doen van haar af. Ze zou niet in snikken uitbarsten of flauwvallen bij het zien van haar dode zoon. Als er moeilijke

den kwamen, zou ze alle beschikbare wilskracht nodig hebben. Haar ogen ontmoetten die van haar man. Ook hij was op alles voorbereid. Het leek wel of er een heilige kracht op hem rustte.

Twee officieren en een jonge soldaat kwamen wat stuntelig de kamer binnen; ze moesten hun hoofd buigen toen ze door de lage deuropening stapten, en hadden het onbehaaglijke gevoel dat ze niet welkom waren in de plotseling geladen atmosfeer van de overvolle huiskamer. De dorpsbewoners weken voor hen uiteen en zo ontstond er een smal pad door de menigte dat eindigde voor Wasiliy Trofimowitsj.

Toen kwam de kist, omhoog gehouden door vier jonge mensen, die vrienden van Vanya waren geweest. Joanna schrok van het formaat van de kist en van het kostbaar glanzende metaal. Haar man wankelde even toen de jonge mannen de kist op de daartoe bestemde tafel lieten zakken. De meeste vrouwen in de kamer hadden hun donkere baboesjka's ver over hun voorhoofd getrokken. Nu begonnen er een paar te huilen; ze verborgen hun gezicht achter witte zakdoeken, zodat hun gezichten nu helemaal onzichtbaar waren.

Opeens merkte Joanna dat de doods-kist dichtgelast was, verzegeld met insignes van het Russische leger. De eerste officier, kapitein Platonow van Bijzondere Zaken, schraapte nerveus zijn keel en maakte een lichte buiging voor de ouders. 'Namens onze Luitenant Kolonel W. Malsin en de officieren en manschappen van onderdeel 61968T, betuig ik de ouders, familieleden en kameraden van soldaat Iwan Wasiliewitsj Moiseyew ons medeleven met de tragische dood van deze jonge Sowjet-soldaat.' Zijn ogen vlogen schichtig langs de gezichten in de kamer en alle ogen beantwoordden zijn blik.

Onder haar sjaal betastte Joanna de brieven die Iwan de laatste dagen voor zijn dood had gestuurd. Ze drukte de dunne brieven tegen zich aan, als wilde ze een deel van haar zoon uit de buurt van de kapitein houden, door het papier met haar vlakke hand te beschermen tegen de leugens van Platonow. Ze had ze in een klein pakje bij elkaar, op volgorde van de afstempeling die met

rode inkt op de rode postzegels was aangebracht: 15 juni 1972; 30 juni 1972; 14 juli 1972; 15 juli 1972. Ze voelde de data tegen haar hand opspringen, protesterend tegen de huichelarij daar voor de lijk-kist. Medeleven! Haar ogen brandden.

‘Natuurlijk staan wij er op dat de doodskist van mijn zoon geopend wordt.’ De stem van Wasiliy Trofimowitsj klonk kalm.

‘Maar dat is niet nodig!’ Kapitein Platonow zei het scherper dan de bedoeling was en de klank van zijn stem deed enkele van de gebogen hoofden achterin de benauwde kamer met een ruk omhoog komen. ‘In Kerch hebben u en uw zoon, Semyon Wasilie-witsj, het lichaam van uw zoon toch al geïdentificeerd.’ Hij drukte een opgevouwen zakdoek tegen zijn voorhoofd en ging toen met zachtere stem verder. ‘Dit verschrikkelijke ongeluk is voor u en uw vrouw een grote schok geweest. U moet zichzelf verdere smart besparen.’ Hij fluisterde nu bijna. ‘Dood door verdrinking kan vreselijk... misvormend zijn.’

Met haar vrije hand drong Joanna zich tussen de mensen door naar haar man.

‘Kameraad Officier...?’

‘Platonow.’

‘Platonow. Als moeder van Iwan sta ik erop dat de kist wordt geopend. Ik wil mijn zoon zien. En wij willen dat hij in burgerkleding begraven wordt. Dat is ons goed recht.’

In de kamer werd een breekijzer doorgegeven en aan Wasiliy overhandigd. Platonow boog zich voorover en overlegde fluis-terend met zijn twee metgezellen. Enige ogenblikken later stak Wasiliy de punt van het breekijzer onder het deksel van de kist. De bijzondere officier maakte een gebaar met zijn hand om hem tegen te houden. ‘Kameraad Moiseyew, het spijt mij dat een andere plicht ons onmiddellijk wegroept. Wat u van plan bent te gaan doen is heel dwaas.’ De drie mannen wierpen een blik op Semyon, die naast zijn vader stond, en liepen daarna tussen de mensen door de kamer uit.

Opnieuw stak Wasiliy het breekijzer onder het deksel van de

kist. Op het moment dat de kist openging, gebeurden er zoveel dingen tegelijk dat Joanna met open mond stond toe te kijken en niet begreep wat er aan de hand was. Semyon wierp zich als een gek op de kist, omklemde deze met beide armen en riep gesmoord: ‘Papa! Nee! Papa! Niet open maken!’

Het breekijzer kletterde op de grond. Wasiliy probeerde zijn oudste zoon weg te duwen. De mensen drongen naar voren om te zien wat er aan de hand was. ‘Wat gebeurt er?’ – ‘Semyon vecht met zijn vader.’ – ‘Ze vechten niet. Hij wil niet dat hij de kist openmaakt.’ – ‘Wie vecht er? Ik kan het niet zien.’ – ‘Wat een schande! Zijn eigen broer.’

Twee van de voorgangers, het dunne overhemd nat van het zweet onder hun zware zwarte kostuum, liepen snel naar Semyon toe en trokken hem ieder aan een arm bij de kist vandaan. Achterin de kamer begonnen een paar vrouwen hardop te bidden. De angstige gebeden kwamen als een golf van emoties, afgebroken door tranen. Semyon worstelde wanhopig om los te komen uit de greep van de voorgangers. Hij wong zich in de richting van de kist en zei verstikt: ‘Papa! Papa! Mama! Alsjeblieft! Laat Vanya met rust! Maak die kist niet open.’

Joanna staaarde naar haar zoon. Temidden van alle verwarring voelde ze een grote vermoeidheid over zich komen. Lang geleden was ze trots geweest op Semyons jeugdige ambities, zijn droom de afmattende arbeid op de collectieve boerderij achter zich te laten en een plaats te veroveren in één van de leidinggevende commissies van de boerderij. Hij had altijd hard gewerkt en toen hij op een dag uit school was gekomen met de rode sjerp van de Jonge Pioniers* om, kon de afkeuring thuis hem er niet toe bewe-

* Praktisch alle Russische kinderen zijn lid van de Jonge Pioniers – de communistische partij-organisatie voor de leeftijd van 9-14 jaar. Deze regelt alle training op het gebied van kamperen, gymnastiek, muzikale en culturele vorming. De De komsomol, voor de leeftijd van 15-28 jaar, sluit aan op de activiteiten van de Jonge Pioniers, maar met een veel intensiever onderwijs. Leden hiervan moeten atheïst zijn. De Komsomol is de introductie voor het volledige partij-lidmaatschap.